

te staan, die
gt.

hab. In den
stuk wordt
st. Tesamen
bben ze slag
vining voor
ken van een
geschieden
tionale pres-
n. En Achab
estelde aspi-
elijk spoedig
oek van Jo-
ing van vor-
e maken ge-
schisma was
cryolken be-
onderbreking
en leefde ei-
nder Josef at
tik, althans
chab smeedt

plannen. Hij
chen koning,
ant de man
een verbond
el veroverde
raak is van
bhen nog al-
vestigt daar-
en we doen
die stad be-
En de strijd
re zaak. Zijn
is hij Josafat
ns toezegging
in legers in-
ledigen steun

t vooraf het
worden ge-
lot; het was
tekening. De
niet geen rol-
zelf heeft hij
hoeft, maar
een plezier
schijnen niet
toonele.
hab die men-
man, die de
ta opgejaagd.
wat betreft
in wel eens
van den ko-
noodige ap-
met het oog
kondigt over
En die vrees
nder aarzelen
lehter de be-
preekje zoo
det den zegen
in Israël kent
spreken van
der. Dat is
ere kan even
spreken over

diet. Hij heeft
wel met pro-
e openbaring.
g. En daarom
des HEEREN
en komt, om-
Er blijkt er
Maar Achab
sel heeft, om-
van onheil en
a de profeten
doch slechts
hrang van Jo-
lecha te laten
lijk. Die vier-
et tooneel; ze
et is allemaal
heeft zich een
fen, en zegt:
n. Het profet-
rend symbool
u opeens alle-
grijgen. En de
t hem in het
nu in vredes-
ing houdt niet
en spreek net

rofetie in die
liet een waar-
annen worden
d in den Naam
zen sterveling,
als 't volk er
Naam dienst
et? Het derde

gebod is hier vergeten. Maar desondanks is men vroom.
Men is heusch niet afkeerig van de profetie.

Als we maar begrijpen, dat zulke profetie een vloek
is. Omdat dit woord van zegen in Gods Naam het
voorafgaand woord van oordeel begraaft en vergeten
doet. Achab kon geen zegen meer verwachten. Juist
vanwege zijn pro-syrische politiek was voor drie jaren
hem den ondergang aangezegd. Nu kan hij wel den
steven wenden, en een anti-syrische periode intuiden,
en profetisch doen begeleiden, dat is geen bekeering
en dat neemt het woord van oordeel niet terug. Hij
kan terecht de Syriërs beschuldigen van woordbreuk;
en terecht zeggen, dat Ramoth van Israël is, en te-
recht propaganda voeren voor betere verhoudingen
met het broedervolk in Juda. Maar als hij zich niet
bekéert, staat de HEERE niet achter dit alles.

Daarom krijgt de profetie het zwaar in dezen tijd.
Men wil het Woord Gods inschakelen, ook vandaag,
en het Christenvolk op elk gebied in zijn Naam op-
wekken tot trouw en ijver. Doch de eerste vraag bij
heel de propaganda is, of dat volk den zegen kan
verwachten en mag begeeren, ja dan neen. Of het zich
bekeert dan wel in afval volhardt, ondanks koerswij-
ziging van het moment. En de tweede vraag is, wat
men met de inschakeling der profetie beoogt. Hand-
having van eigen onweersprekelijke rechten, dan wel
van het onvervreemdbaar recht des HEEREN. Wat
wil men vandaag? Behoud van veroverde posities?
Of terugwinning van verloren terrein? Of is er waar-
achtige wederkeer tot den Heere? En de derde vraag
is: wat gaat de profetie zeggen? De kwestie Jahwé
dan wel Adonai is ook vandaag actueel. Wee de pro-
fetie die komt van de zijde der ja-broers, die propa-
ganda moeten maken, en die preeken leveren op be-
stelling: een licht preekje? Best. Een zware preek?
Ook goed. Als U maar vóór is, en „de zaak” steunt. Wee
ons, als we vergeten zouden, dat het in heel de chris-
telijke actie van dezen brandenden tijd een levens-
kwestie is, dat het derde gebod in zendingsactie, in
verkiezingscampagne, in sociale propaganda, overal
beheerschend is. We zijn verloren, als we vooruitgang
zouden boeken, terwijl het ons niet meer interesseer-
en zou of de propaganda geschiedt in den naam van
„onzen lieven Heer” of een anderen afgod, dan wel in
dien van den God en Vader van onzen Heere Jezus
Christus.

Dat is het benauwende vandaag: de antichrist komt
nabij. Maar wie zich Christen noemen, maken zich
veelal niet meer druk over de grondvragen, als de
propaganda voor „christelijke actie” maar succes-
heeft. Men kijkt naar links met jaloeerschheid: ze zijn
daar zoo sterk. En men wil een dam opwerpen. Maar
men kijkt naar den verkeerden kant. Rechts is zoo
hopeloos slap. En dat zal steeds erger worden, zoo-
lang we concreet het derde gebod vergeten.

A.

B. H.

Wat leeft er in de zendingskringen der synodocraten? XIII.

Ook de onderwijs-zaken hebben de volle aandacht
van de gelijkgeschakelaars gehad.

Ik moet eerlijk bekennen, dat de lezing van het
Rapport der synodocratische zendingsdeputaten me
doorlopend verbaasd heeft. Dat het erg was, wist
ik, maar dat het zóó erg zou zijn, had ik niet durven
verwachten.

Maar wat ik van de christelijke scholen las, heeft
me de vraag doen stellen: hebben de deputaten zich
nog herinnerd, hoe in 1940—1945 diegenen, die een
pen hadden om tegen heel die nazificatie en totali-
seering ons volk te wapenen, die pen gehanteerd heb-
ben? Wat hebben ze van hun getuigenis nu eigenlijk
geleerd? We hebben eerst een tijd van Buch-
manianisme beleefd; en toen de „geestes-
lijke herbewapening” als vaandelleus aan-
gehoord; en vervolgens naar Oslo en zoo gekeken;
en elken keer liep er weer een of ander Nieuw-Ne-
derlandje „van stapel”. Maar nauwelijks komen ze
daarna in contact met de zoekmisten in de „repe-
blik”, of ze vallen achterover, en alleen Soekarno
loopt van stapel, en krijgt ze zoomaar klein.

Hoor maar, hoe inzake de christelijke scholen plan-
nen gesmeed zijn te Batavia.

Volgens het ontwerp wordt door het college van
deputaten van de samenwerkende kerken een cen-
trale schoolraad opgericht.

Dat is dus nummer één. Een deputatencollege
(eigenlijk onbekend in het gereformeerde kerkrecht,
maar daar zullen we niet over vallen) richt een cen-
tralen schoolraad op. Natuurlijk is dat laatste wel
degelijk in strijd met het gereformeerde kerk-
recht. Deputaten worden binnen het kader van dat
recht benoemd door een kerkelijke vergadering met
een zeer bepaalde kerkelijke opdracht, blijven voor
de vervulling van die opdracht verantwoordelijk aan
de volgende vergadering, die aan de hen instrueren-
de gelijk staat, of aan deze zelf, maar mogen geen
vrij college vormen, en geen instructie aanvaarden
van andere instanties dan van de kerkelijke verga-

Javaansche dans.

Op Donderdag 29 April heeft Synodocratisch Am-
sterdam ongetwijfeld een schoonen avond beleefd. De
Zendingscommissie van de „Gereformeerde Kerk” te
Amsterdam belegde op dien datum een samenkomst in
het Indisch Instituut. U begrijpt, dat „Indisch” hier
een anachronisme is voor „Indonesisch”. De beheer-
deren van dat Instituut zijn lang zoo progressief niet
als de Zendingamenschen der Synodocratie, die voort-
aan als buitenlanders naar de overzeesche gebiedsde-
len van het Koninkrijk der Nederlanden reizen, naar
Indonesië en zich natuurlijk voor de zaken der Zen-
ding niet meer tot minister Jonkman, maar tot Z.
Exc. van Boetzelaer van Oosterhout wenden. Maar
op dien avond spraken in dat Indisch Instituut —
we gaan af op een annonce in Trouw — Prof. Dr.
J. H. Bavinck en Dr L. Onvlee. Merkwaaardigerwijze
was alleen het onderwerp van den laatsten spreker
aangekondigd. Hij zou redevoeren over „Bij ons op
Soemba”. Waarover Prof. Bavinck het zou hebben
bleef een verrassing. Toch lijkt het ons niet moeilijk
het te raden. Want de advertentie kondigde aan:
„Uitvoering van Javaansche dansen”. De bezoekers
mochten dan hooren, hoe het „bij ons op Soemba” is
en hoe het „bij ons op Java” is, (of is dat niet meer
„bij ons”?) mochten ze zien. En nu zijn wij vast niet
zooover de plank mis, als we aannemen, dat Prof. Dr.
J. H. Bavinck bij die dansen de noodige toelichting
gegeven heeft.

Onze vriend Jansen was van meening, dat Prof. Ba-
vinck zou spreken over de schoonheid van de oude
Javaansche Cultuur, naar aanleiding van de gratie,
waarmee Javaansche schoonen die oude dansen uit-
voeren. En onze vriend haalde er zelfs de gemeens-
chap bij. Wij voor ons houden daar niet van. Van
dat bijlslepen. En wij opperden veel meer het denk-
beeld dat Bavinck de diepe religieuze grondmotieven
van die Javaansche dansen zou blootleggen om te laten
zien, hoe arm het heidendom is. Zoals Calvijn het
ook had over Plato „dien armen heiden”. En we wa-
ren voorts van oordeel dat Bavinck naar aanleiding
van het zichtbaar onderwijs aan de Amsterdammers
zou aantoonen de noodzaak van de Zending. Om het

dering, die hen benoemde. Het is duidelijk, dat (ook)
dit deputatencollege dus in het gereformeerde kerk-
recht een vreemde eend in de bijt is, en dat het ont-
worpen is naar een niet-gereformeerd kerkrecht; zoo-
als ook de Hervormde kerk toepast. Door het „op-
richten” van een centralen schoolraad doen ze eerst
wat niet der kerk is (eerste zonde tegen het kerk-
recht) en geven daarna, voorzover het de „gerefor-
meerde” deputaten betreft, hun taak weer uit han-
den (eerste zwakte die het gevolg van zulk optre-
den is).

Die centrale schoolraad immers — aldus het Ba-
tavia'sche stuk — vormt het bestuur van de stichting,
die de christelijke scholen verzorgt. Een stichting dus.
En ze verzorgt de scholen. Haar bestuur is 'n creatuur
van een deputatencollege, dat van allerlei kerk
met allerlei confessie is uitgegaan. Men heeft
dus de christelijke school naar gereformeerde belijde-
nis en op christelijken grondslag, zoals wij dien ken-
nen, prijsgegeven. En de heele zaak is zoo ingericht,
dat de republikeinsche eenheidsmacht onmiddellijk de
hand aan het stuur kan leggen.

Het is dus niet erg veel, dat hier wordt overge-
laten aan „het initiatief van de christelijke gemeen-
schap”; we kiezen de terminologie van het rapport
zelf; vermoedelijk wordt met die „christelijke ge-
meenschap” zoo iets bedoeld als wat sommigen noe-
men „de kerk als organisme”.

Dat initiatief van die christelijke gemeenschap
heeft dan ook niet zoo veel om het lijf. De eindhoven-
sche deputaten, die de oude klanken nog wel kennen,
willen de eindhovensche synode nog wel troosten
op dit punt. Let maar op: ze zeggen, dat „ook” (!)
het initiatief van de christelijke gemeenschap wordt
ingeschakeld: een troostprijs voor alle benauwde ziel.
Maar wat betekent dat initiatief? Ongeveer niets.
Want die christelijke gemeenschap met heel haar ini-
tiatief kan niet tot de leiding door-
dringen. Immers, zoo zegt artikel 2, de LEDEN
van den schoolraad, ja, DIE worden aangewezen, we
herzeggen: a a n g e w e z e n, in gemeenschappelijk
overleg tusschen het college van deputaten der sa-
menwerkende kerken, bovenbedoeld, en de Bopkri. Dit
laatste wil zeggen: Vereeniging Christelijk Onderwijs
op Java.

De goede lieden kunnen net zoo veel initiatief heb-
ben als ze willen, maar op de kans om lid van den
schoolraad te worden hebben ze te wachten in allen
oatmoed. Te wachten op a a n w i z i n g door het
overleg van deputaten-college en Bopkri. Maar heel
die Bopkri, met al haar initiatief, mag niet lan-
ger bestaan als stichting. De stich-
ting, die de christelijke scholen voortaan verzorgt,
heeft een bestuur, dat gevormd wordt door den cen-
tralen schoolraad. En die is opgericht door de depu-
taten qua college.

aan de Javanen te zeggen, dat het nu lang genoeg is,
dat zij den voorgaanden tijd in deze dingen gewandeld
hebben in „den ijdel wandel, die hun van de vaderen
overgeleverd is”.

Onze vriend Jansen geloofde ons niet.

Maar wij voor ons zijn van meening, dat dit illustere
voorbeeld van de Centrale Zendingscommissie na-
volging verdient. Mocht De Goossens er ook eens op
uit trekken om te verhalen van „bij ons op Soemba”,
dan zou een twee-acter over de Soembaneesche
paardendierverij ongetwijfeld als illustratie-middel uit-
nemende diensten kunnen bewijzen. En mochten de
geruchten juist zijn, dat aan onze Kerken een zen-
dingsterrein op Borneo is „aangeboden”, dan zouden
wij voor ons er voor voelen aan de Zendingscommissie
bij ons voor te stellen tusschen twee sprekers — we
denken hier niet in de categorie van ruimte, maar
van tijd — eens een partijtje te laten koppensnellen.
We zitten alleen met de moeilijkheid zoo op stel en
sprong te zeggen wie er dan voor in aanmerking
moesten komen. N.l. om gesneld te worden. Maar dat
laat zich dan wel vinden.

Overigens gelooven we, dat de vondst van de Cen-
trale Zendingscommissie van de „Gereformeerde Ker-
ken” te Amsterdam heelemaal geen nieuwtje was. In
dat opzicht verschillen we ook van onzen vriend Jan-
sen. Want wij voor ons gelooven, dat de eerste uit-
voering van de Javaansche dansen in Zendingssamen-
komsten niet is gegeven in Amsterdam maar te Eind-
hoven. Daar danste niet als eenmaal te Weenen het
Congres, maar een Synode. Daar trok Bavinck aan de
touwtjes en de Kerken-in-synode-bijeen dansten. Of
liever gezegd: Er werd op Java gepijpt en in Eind-
hoven naar die Javaansche pijpen gedanst.

Dat was ditmaal geen Spaansche dans op Hol-
landsch ijs, maar een Javaansche dans op een
Brabantschen Kerkvloer.

Onze vriend Jansen, die er altijd van alles bijlsleept,
deed een vraag over het koppensnellen: „Of dat dan
wel iets nieuws zou zijn?” Hij dacht, dat dat óók al
eerder vertoond was, en meende, dat men eens e voto
dordraceno¹⁾ een lintworm gesneld had. En dat dat
snellen ook niet voor verbetering vatbaar was: „men-
schelijkerwijze volmaakt”.

We gaven Jansen géén antwoord.

We houden niet van Jansen.

Niet van koppensnellen.

Ook niet om zóó iets er nu weer bij te slepen.

D. E. C.

¹⁾ Op Dordtsch verzoek.

En dan zullen er nog „uitnoodigingen” geschieden.
„Andere schoolverenigingen zullen uitgenoodigd wor-
den zich zelf te doen opgaan in deze
stichting”. Het initiatief wordt dus uitgenoodigd zich
te laten smoren of binden. Er staat niet bij, wat er
met die andere schoolverenigingen gebeuren zal als
ze het eens in haar hoofd mochten halen, te bedanken
voor de uitnoodiging. We weten, wat een „uitnoodi-
ging” beteekent in totalitaire organisaties. Vaak
hebben die uitnoodigingen dezelfde kracht, als waar-
mee vroeger, en nog, menschen die men kwijt wil, een
pistool op hun tafel vinden: ze mogen het wapen kee-
ren tegen zichzelf, als ze de eer aan zich houden wil-
len; en zoo niet, dan hebben de machthebbers nog
wel een wapen. Wijselijk, maar niet overduidelijk,
merken deputaten dan ook op, dat de verdere „ont-
wikkeling” inzake dat inschakelen van particuliere or-
ganisaties naast de kerkelijke aan de toekomst moet
worden overgelaten. Dat zal wel zoo zijn, en we wis-
ten dat al, ook al hadden we het niet kunnen lezen.

Inzake dit en andere te vormen deputaten-colleges
zeggen de deputaten van Eindhoven, dat de traditie
van het zendingswerk in zijn vroegeren „vorm” wordt
voortgezet. Dat is zoo, wat den naam (deputaten)
betreft; maar meer ook niet. En heel
schuchter komt uit hun mond de verzekering, d a t
h e t d a n o o k s t e l l i g n i e t z o o i s, d a t
v a n u i t h e t b e g i n s e l r e d e n e e r e n d,
d i t d e m e e s t j u i s t e w i j z e v a n h a n-
d e l e n z o u z i j n”. Neen, het is zelfs zeer on-
juist. Maar 't komt meer voor, dat men wat zeer onjuist
is aandient als „niet het meest juist”. Dat is onge-
veer hetzelfde als wanneer ge zegt: het is zeer onge-
hoorzaam, maar zeg maar, dat het niet het meest
gehoorzaam is. Of: het is zeer ongereformeerd, maar
zeg maar: het is niet het meest gereformeerd. Of:
het is revolutionair, maar zeg maar, dat het niet het
meest antirevolutionair is.

Dit is dan de taal van deputaten der kerken, Eind-
hoven, anno 1948. Onderteekenaars bekend. K. S.

geen reden tot nervositeit.

Er zijn er, die een beetje nerveus worden, omdat
ze meenen, dat er gevaar is. Het blijkt, dat er onder
ons verschil van meening is omtrent de vraag, wat
practisch onze roeping is op politiek gebied; en, naar
het gewone recept worden die meeninggeschillen
uitgeblut door de synodocratische, of synodocratisch
geleide pers. De Toornvliet bidt al, naar we uit zijn
blad aanhaalden, voor onzen broeder Ottevanger, hoe-
wel ds T. nu al jaren lang betoogd heeft, dat heusch de
Heere God gesproken heeft tot alle vleesch, dat het
openbare zonde is, te gaan zitten onder een preek-
stoel, waar b.v. dr Greijdenus zou voorgaan, en hoe-
wel br Ottevanger wel onder zoo'n preekstoel is gaan

zitten, biddende alzo tegen de Toornvliet in, gelijk deze tegen hem. De gebedenstrijd tusschen die twee wordt dus even onderbroken door de paracelse Toornvliets vóór den man, wien hij tot een katecheta (aanklager) is, „waar 't volk vergaderd is“. En, nog pas heeft het blad van de firma Jan Haan, die de Nw. Prov. Gr. Ct. uitgeeft, in de editie voor Drente ons een breed verslag gegeven van een rede van de B. A. Bos. Met vette letters laat de (thans van de artikelen van den heer Jongeling „gezuiverde“) directie-of-redactie, dat weet men hier niet zoo precies, boven schrijven: ALLEN ONDER DE EENE KRUISBANIER, HET KRUIS ALLEEN REDT HET ZINKEND VADERLAND. U denkt: o, o, dat is tegen Ridderbos-Grosheide-Berkouwer, die de kerken uit elkaar gejaagd hebben, en b.v. cand. H. J. Schilder hebben geplaatst buiten het verband, door de ééne kruisbanier gevormd? Of U verwacht een vlammend protest tegen de synodes, die den boel uit elkaar sloegen? Och neen: deze leuzen, die in de kerk ontkracht worden, worden in het blad als een aanloopje gebruikt voor het derde kopje: De B. A. Bos: „BREEKT NIET DE KRACHT VAN DE OUDE A.R. PARTIJ“. Ja, ja, pas geleden hebben ze in Assen hem geschorst, en nu ineens is hij weer een helper in den nood. Toen onwaardig, genegeerd; en nu profeet, notabel. De tragedie is open en bloot: kerkelijke handelingen zijn den éénen keer oorzaak van noodzakelijk geachte scheiding, maar worden morgen gebagatelliseerd of vergeten.

Daar komt dan nog bij, dat de Schelhaas van Roodeschool een brochure heeft uitgegeven ter bestrijding van het Amersfoortsche congres. En nu zien sommigen dit alles een beetje onzeker aan: komt er onrust?

Ik zou raden, dat niemand zich onrustig voele worden onder deze dingen. Ik voor mij b.v. weiger, het verslag van de Bos' rede als juist te aanvaarden, zoolang ik het tegendeel niet uit zijn eigen mond hoor eischen. En wat de Schelhaas' brochure aangaat? Wel, die hebben we grootendeels al, zonder het te weten, beantwoord in ander verband, en voorts schijnt zij ons niet uit te gaan van een juiste situatietekening. Maar juist daarin is ze geen bewijs van principieelen afstand tusschen schrijver en andere gereformeerden.

Maar afgezien van deze publicaties zelf, en meer lettende op wat daaromheen zich laat vernemen, zou ik op één ding ditmaal willen wijzen.

Men kent de beeldspraak van wolven, die zelf schaapskleeven voor zich nemen.

Het kan ook gebeuren, dat de wolven een stel schaapskleeven aangeboden krijgen.

Naar mijn meening gebeurt in Nederland het een zoowel als het ander.

Eerst het ééne. De wolven trekken zelf de schaapskleeven aan. Dat zie ik gebeuren sedert 1933. Ik zeg niet, dat het gebeuren er pas is sedert 1933; ik heb het alleen over mijn zien. Vroeger zag ik het niet, want onwillekeurig begint men zijn naaste omgeving te vertrouwen. Maar sedert ik meer van nabij kon waarnemen, heb ik gezien wat ik niet vermoeden kon: de groep, die de leiding had gekregen (de voormalige Kuiperianen-in-kerkpolitiek) waren tenslotte in staat tot het ambtelijk doodbijten van wie, zonder eenig schisma te willen, toch weigerden te bukken voor hun opgelegde gedachteconstructies en onkerkordelijke kerkpolitiek. Het heette toen: zie, wat een wolven-in-de-schaapskool zijn het, het zijn de wolven, die artikel 79—80 bedoelt, en ze BEGEEREN ook muiterij aan te richten. Toen de wolven hun slachtoffers officieel wolven gingen noemen, was dat het duidelijkste gebaar van „schaapskleeven nemen“. Die handeling is sindsdien herhaald. We laten nu maar de beeldspraak los: ieder weet, dat we hier denken aan het immoreele stuk van een vervangingsformule met behoud van de dusgenaamde vonnissen, en aan de poging om ook nog op een andere manier de vrijmaking te stoppen: het verzoek om samenspreking. Ik zeg niet, dat er niet ettelijken zijn, die voor zichzelf zoo'n samensprekingsverzoek goed bedoelen. Wat ik bedoel is niets anders dan dit: diegenen, die tegelijkertijd die onsmakelijke vonnissen laten staan, vragen om een samenspreking, waarin het „broederhart“ de vox humana zegt te hebben opengetrokken, dwingen ons zelf te constataren, dat zij factisch nóg wolvenwerk doen, en nalaten te bewijzen, dat achter het schapenkleed ook een schapenhart klopt. Zoolang zij zich niet bekeeren van wat bewezen is slecht werk te zijn, zoolang zullen wij niet anders mógen concludeeren, dan dat diegenen, die wel den moed hadden, den naam van anderen door het slijk te halen (zeggende, dat God de Heere hun alzo beval), nalaten te zeggen: peccavi, met verzoek aan alle kranen om dat op dezelfde manier bekend te maken als waarop ze ook de vonnissen lieten publiceren. Dat wil dus zeggen: dat ze nog steeds volharden in hun doen. Want dat die vonnissen kant nog wel raakten, is hun zelf wel duidelijk: de feiten spreken te kras. Maar openlijke erkenning bleef uit. Zoolang die uitblijft, geloof ik aan hun hartverandering op het punt in geding niet. Al trekken deze wolven ook schaapskleeven aan.

Maar er gebeurt nog een tweede. Er zijn er, die den wolf bepaald naloopen met schapenvachtjes: och, trek toch aan. Met nadruk verklaar ik, hiermee niet te doelen hetzij op Schelhaas, hetzij op een ander predi-

kant of publicist, die ter zake van het amersfoortsche congres schijnt te meenen, dat het tempo daar te haastig was. Maar ik heb het oog op degenen, die de hereenigingsgezindheid constateeren bij de uiteenrukkers zonder dat er van zaken-doen in dezen ook maar iets gebleken is. En er is nog iets: na 1944 is men steeds verder gegaan in een richting, die van ons afvoert, en heeft men in dien geest besluiten genomen. Dit voorbij te zien zou een typisch symptoom van nervositeit kunnen zijn. Niet onze meeningsgeschillen, maar een niet meer zien van den feitelijken toestand zou ons bang moeten maken.

K. S.

„FORCEEREN“ ???

Zooals we hierboven zeiden: niet nerveus worden! Kalm bekijken, welke argumenten diegenen hebben, die een andere meening voordragen dan de uwe, en vooral, of ze de situatie juist weergeven. En steeds weer uzelf blijven onderzoeken, of uw eigen meening schriftuurgetrouw is.

Ik kan 't niet helpen, dat ik tegenwoordig weer vaak herinnerd word aan de dagen van schorsing en afzetting en zoo. Briefjes van de synode, waarin onophoudelijk om het punt-in-geding heengepraat werd. Briefjes van allerlei predikanten, classes, etc. etc., sommige waarvan kennelijk opgezet door synodeleden zelf, om mij toch maar te bewegen een geste te doen, die aan de heeren de kans gaf, „gratie te verleen“ desnoods aan een maar half-bukkenden „zondaar“; wat natuurlijk de minst rumoermakende manier geweest ware, om hem levenslang te steriliseeren. Berouw was niet noodig, als hij maar de voldoening gaf van „bukken“. Er is zelfs iemand bij me geweest, een man, dien ik altijd heb hooggeacht, die een keer me als wel-ingelichte, ik vermoed tevens als wel-gebruikte, in de periode ná schorsing en vóór afzetting, kwam vertellen, dat de synode wel de hand over het hart zou strijken, als ik van de vijf vragen dan desnoods een stuk of wat, b.v. drie, desnoods maar twee, met „ja“ beantwoordde. Sedert dat oogenblik begreep ik: hij is weg. En tegenover al die pogingen van synodocraten, om hun slechten en kerkrechtverkrachtenden bindings- en groepstyrannieken wil door te drijven met zoo weinig mogelijk gerucht, heb ik, niet om eenigen persoon te treffen of,.... te ontzien, maar omdat de KERKEN anders zouden blijven vasttatten aan den geschreven en ongeschreven valsche-wetten-bundel, altijd maar weer gezegd: blijf staan op den bodem der feiten. Dat was toen, in oorlogstijd, de eenige wapening die overbleef. Ze is, met name in zaken-van-gemeenschap, ook de eerste, die God ons geeft (want aan het geen geschied is hebben we te bedienen hetgeen geschreven staat, anders kampen we als in de lucht). En daarom is ze óók de laatste die ons in dagen van berooving en van verraad overblijft (want alleen ten overstaan van de werkelijke feiten kan men Gods Woord ook vóór de toekomst verkondigen, en alleen wie zich aan de feiten houdt kan uitmaken of hij zelf zich in het slop gejaagd heeft — wat ik b.v. van de synode-dr Ridderbos het geval acht te zijn (omdat zij met probleemverschuiving al maar door de feiten anders wou laten zien dan ze waren), — dan wel of God het gedaan heeft.

Dat laatste kan Hij doen, het zij om ons tegen te houden als Bileam, en ons daarna heelemaal los te laten, het zij om ons de „vrijmoedigheid“ te geven tot de verklaring: hier sta ik, ik kan niet anders, er is een situatie, die die menschen „slop“, en die Christus „enge poort“ noemt, en nu kome er wat er komt, maar ik houd me aan het geschreven Woord. En in zulke dagen wordt er een reformatie geboren, en men weet zelf niet hoe.

Ik wilde wel, dat deze eenvoudige dingen door niemand vergeten werden. Ze hebben in critieke dagen degenen, die voor het heete vuur stonden, geholpen, en gesterkt, en beheerscht; en honderd booze geruchten over dezen of genen, en duizend infiltratiepogingen van de zijde dergenen, die in 1944 vergeefs de eerste strijders tegen de synode wilden inspijnen met listigheidjes, en die dit nu probeeren met hen, die kerkelijk met die eerste strijders thans mede zingen en bidden, en tienduizend andere factoren mogen diegenen, die inderdaad met ons meebidden deze dingen evenmin doen vergeten als onze verraders van 1944 ze mochten vernachzamen.

En juist daarom acht ik het een slag in de lucht, die alleen maar een slag tegen Amersfoort's congres lijkt, indien, zooals mij bleek, er broeders zijn die meenen, dat het noodig is, tegenover het Centraal Comité der A.R. Partij uit te spreken, het niet den rechten weg te achten, te pogen om in het conflict, dat tusschen de synodocraten en ons ligt, een oplossing te FORCEEREN ten laste en door middel van de A.R. Partij.

Over die ééne uitdrukking wil ik het eens hebben. Met dit zinnetje ben ik het namelijk van a tot z eens. En daarom acht ik het jammer, indien de schijn van het tegendeel gewekt wordt.

„Hij is brutaal“, zullen de synodocraten roepen, maar ik zeg het toch: als ondergeteekende, met degenen,

die naast hem zijn komen staan in crisisdagen, niet uit dát adagium (niet forceeren) hadden geleefd, dan waren alle dappere politieke strijders van heden allang weer kerkelijk in slaap gesust door synodes en kerkbodes. Die goede, christelijk leuze: „niet forceeren“, hebben ze mede uit onzen mond, gelijk wij uit den hunnen, vernomen. Ze is óók in Amersfoort pit en kern geweest: niet forceeren.

Maar nu wekken ze onbedoeld den schijn, alsof ze dit slagwoord tégen ons in, en tegen „Amersfoort“ in, hebben te keeren. En dát is mijn eenige bezwaar tegen deze broeders, die overigens veel goeds hebben gezegd, waarin ik het broederhart warm voel kloppen; hetgeen ik niet vergeten wil, omdat het niet vergeten worden mag.

Want ik zie de situatie zóó:

a) de synodocraten leven van het „forceeren“; b) wij hebben het steeds geweigerd, ook toen het ons zoo aanlokkelijk mogelijk gemaakt werd, en dienen kon tot een gauw als stichtelijk vermombaar middel om te behouden wat we hadden, naar den uitwendigen mensch tenminste; c) het Amersfoortsche congres heeft evenzoo gesproken.

ad a) „Forceeren“ is, naar een bekend woordenboek schrijft: met geweld den toegang banen, door storm veroveren. De meeste menschen denken bij „forceeren“ aan „geweld“, en bij „geweld“ aan „lawaai“; en dat laatste is hun ongeluk. Er is óók een geweld, dat geen enkel geluid geeft, maar stille kracht is. Dat forceeren nu is de verwoestende kerkzonde van 1933—1944 geweest. De kerk moet het forceeren haten als de pestilentie; want zij zegt terecht, (hoewel soms een tikje theatraal), dat ze ongewapend is (voor wat betreft vleeschelijke wapenen), en alleen het WOORD als wapen heeft. Daarmee is haar 't forceeren in welken vorm ook verboden; want forceeren beteekent een WILSbeslissing door-drijven zonder dat ze met ARGUMENTEN (die geloofsargumenten moeten zijn) is verantwoord naar binnen en naar buiten. En wat zagen we nu? Curatoren van Kampen, die jaarlijks rapporteerden: deugdelijk onderwijs. Maar achter onzen rug hielpen ze mee, een aanval te forceeren: de V.U. wou het (af-deeling dr H. H. K.). Wetenschappelijke kwesties sneden ze aan: in de pers konden ze het niet winnen, en ze verloren zienderogen terrein bij dat volk, dat nog naar argumenten luistert. Toen werden de kwesties op den rug, „ten laste en door middel“ van de „weeke deelen der christelijke samenleving“, d.w.z. een in commissies verdeelde, en onder rapporten augsustief bewerkte synode, uitgevochten, argumenten, ho maar; die mocht men in de kachel stoppen, maar de erop gegronde wilsbeslissingen moest ge bezwe- ren! Eindelijk gingen ze aanpakken: zonder schriftuurlijke argumenten te geven werden eischen gesteld; als ze niet te handhaven waren, werd hun tekst door commissie nummer zooveel (met dr Ridderbos er natuurlijk weer in), anders voorgesteld dan ze waren; op tegenredenen werd geen acht meer gegeven, de deuren der harten werden geforceerd met onjuiste informatiediensten, door dr Ridderbos in besloten vergaderingen ten koste van afwezigen mondeling gegeven. En eindelijk: toeslaan, en tevens een poging, om den geslagene te bewegen zijn kracht te verliezen, door „zijn leven te redden“ en meteen de kerken te laten liggen in den ban der tyrannie; dit alles in een „geforceerde“, „solutie“, die van de naakte feiten zich losmaakte. Weet men het nog? „Kom, zeg nu maar dit of dat, K. S., en dan zullen we al die gebeden voor uw bekeering, die we op last der synode publiek moesten doen, maar vergeten en den Heere vergeten te vragen of Hij ze ook vergeten wil. Zoo bedoelen we het eigenlijk wel“. Forceeren is de vloek der kerken geweest van 1933 tot 1944 toe.

ad b) Toen zeiden velen, en ook wij: neen. „Een OPLOSSING“ laat zich nooit „FORCEEREN“. Niet door kracht, noch door geweld, maar door Zijn Geest moet het geschieden. En OF wij metterdaad in een concrete situatie dien Geest van God toelieten, het zijne te doen geschieden, zal hiervan afhangen: of we op den bodem van het geen geschied is (de naakte feiten, en niets anders dan die) ons houden aan het beschreven recht, dat naar het WOORD is. We sloegen al die briefjes van kerkeraden, en van de Weggemans-actie-dominees, en van den toenmaligen (van Kampen uit geleiden) Apeldoornschen predikant, ds Nawijn (z.g. dan van de classis Apeldoorn, scriba ds Teeuwen) en van andere classes, van ons af als insecten; zoo iets waren ze ook. Ze wilden allemaal kool en geit sparen, maar dan met behoud van den synodalen bok, opdat hij naar zijnen wil met de geit kon blijven spelen, en van haar kool kon profiteeren. We hielden ons aan de besluiten, en aan het (immers geestelijke?) felt der publieke voorbede voor de bekeering van K. S., d.w.z. voor wat aangediend werd als het werk van Paracelse (zie ons Pinksterartikel) voor een lid der kerk, dat dreigde, als verrot lid der kerk te gaan gelden, als hij zich niet bekeerde. We zeiden geen „ja“, als we „neen“ meenden, en gaven, alleen omdat we ons verplicht rekenden een synode niet mee onzerzijds in het verderf te storten, bij ons vijfvoudig „neen“ nog een toelichting, onderdrukkende onze neiging, om

crisisdagen, re n) hadden strijders gesust door telijk leuze: le uit onzen i. Ze is óók e t f o r -

ij n., alsof Amersfoort" ige bezwaar goeds heb- warm voel dat het niet

ceeren"; b) het ons zoo dienen kon middel om te uitwendigen che congres

woordenboek door storm bij „forcee- la was a l"; een geweld, e f t, maar de verwoest. De kerk ie; want zij satraal), dat schelijke wa- heeft. Daar- verboden; (sing door- EN (die ge- woord naar e nu? Cura- erden: deug- hielpen ze vou het (af- ke kwesties niet winnen, at volk, dat len de kwes- del" van de ving", d.w.z. pporten sug- argumenten, oppen, maar at ge bezwe- onder schrif- then gesteld; n tekst door (erbos er na- ze waren; gegeven, de net onjuiste besloten ver- deling gege- poging, om erliezen, door rken te la- alles in een e feiten zich zeg nu maar gebieden voor publiek moes- vergeten te bedoeien loek der ker-

neen. „Een EREN". Niet Zijnen Geest rdaad in een G o d toe- iervan afhan- ean ge- anders dan n recht, dat briefjes van dominees, en deliden) Apel- dan van de wen) en van zoo iets wá- geit sparen, n bok, opdat en spelen, en den ons aan telijke?) feit g van K. S., et werk van een lid der te gaan gel- m geen „ja", en omdat we aee onzerzijds oudig „neen" ; neiging, om

op die dwaze en ongeestelijke vragen bescheid te ge- ven met het ééne regeltje: op uw vijf vragen antwoord ik: neen, neen, neen, neen, neen. En sindsdien hebben we in Den Haag vergaderd; en gezegd, 11 Aug. 1944, loop niet met een dollen kop uit de kerk, forceer niet, want ge hebt een roeping. Plaats uw kerkeraad, even- tueel classis, voor de feiten, bedien tegenover die fei- ten Gods Woord, en..... houd u daaraan, zonder rechts of links te zien. Gods antwoord was: een zegen, dien niemand onzer had durven verwachten.

ad c) En nu wil ik temidden van het door God opnieuw vergaderde volk hier nog eens openlijk ver- klaren: DAT „NIET FORCEEREN" HEBBEN WE OOK IN AMERSFOORT UITGEROEPEN. Geven we niet de volle kans aan kiesverenigingen en Centraal Comité om Schrift en Belijdenis tegenover ons uit te roepen? Wil iemand onzer soms den Heer Schouten oproepen om zich aan te stellen als in poli- tiek livrei gestoken mentor zijner synode? Of als haar praeadviseur bij voorbaat, en dan on- roepen zijnde? Geen sprake van. Wij forceeren den Heer Schouten nergens toe. Wij weten er geen steek van, of hij voor of anders na terugkeer uit ballingschap zijn geest verenigd heeft met dien van Dijk, Oranje, Hoek, Van Nes, Barkey Wolf, om in verenigd kerkgeweld den Heere openlijk aan te roe- pen voor de bekeering van K. S., dien verdwaasden revolutionair. Wij willen heusch hem niet laten op- draaien voor onze zaakjes. Dat hebben we nog pas getoond ook, toen we als deputaten voor eventuele samenspreking met de synodocraten publiek tot dr Ridderbos en de zijnen hebben gezegd: ge wilt dan zoo graag met ons handelen, en ge verzekert, dat ook uw synode de geloovigen wil doen meeleven? welnu, laat ons elkaar dan niet op sleeptouw houden, want dat is de ergste manier, om den WIL te verslappen, maar dan zonder aan 't WOORD met het oog op den concreten toestand ontleende argumenten; helpt dus nu eens eindelijk ons een SITUATIETEKENING mogelijk te maken en laat ons elkaar precies zeggen wat we EIGENLIJK denken en EIGENLIJK willen: ja of neen. De Vellenga van Meppel noemt dit al dadelijk: een duél. Och, och, och. Heeft de synode van 1944 met K. S. soms geduëlleerd?, ds Vellenga, toen ze hem vijf keer vroeg met „ja" of „neen" te an- woorden? Geduëlleerd, nadat de kansels op haar ver- zoek voor zijn bekeering God hadden aangeroepen? Ik dacht, dat ze toen een „remedie" toedienen wil- den, en den „broeder" behouden. Waarom zou (oen „broederhulp" en „kerk-hulp" mogen heten, wat nu „invitatie tot duél", d.w.z. tot de domste „forceering-van-een-oplossing", heten moet? Neen, ons aanbod is geweest: laat ons voor God en menschen openlijk zeggen, en allen wien zulks aangaat, met een SALUUT in den Naam van den Heere Zebaoth, doen weten, wat we ten aanzien der scheurings-oorzaken willen, gelooven, en, wat we verwerpen en van de hand wijzen. We hebben dus het KERKELIJK conflict heusch niet in handen van den Heer Schouten gesteld; we kunnen voorloopig dat zelf nog wel af. We willen den Heer Schouten alleen maar, met zijn Centraal Comité, spreken over de GEVOLGEN van het ethisch conflict, dat door de meerderheid der leden van de A.R. Partij ontstaan is. Daardoor ontstaan, dat ze — om maar één ding te noemen — den Heere op syno- daal bevel bidden voor de bekeering van K. S., en er eigenlijk niets meer van meenen. Want tot de duizen- den, die van dat gebed zich hebben losgemaakt, en er tegen in staan te bidden, Zondag aan Zondag, zeg- gen ze: kom, kom, zóó erg was het niet gemeend. En als deze synodalen dan ons wijzen op het woord der synodocratische deputaten (gericht vóór eenige maan- den tot de onze, dus ook tot K. S.) „broeders, ons kárt gaat naar u n i t", dan forcee- ren we ons hart niet, en laten het door zoo'n on- bewezen uitspraak óók niet f o r c e e r e n, gelijk som- migen bij zulke volzinnen de gewoonte hebben. We antwoorden: g e h e b t d a t z e l f d e g e z e g d, weet ge nog, dr Ridderbos, toen ge de kerken gevraagd hebt, te bidden voor de bekeering van K. S., dien scheurmaker. Toen ging, als 't geméénd is, uw hart naar hem uit als nooit te voren. Welnu, gaat uw hart nog steeds ZOO en met ZULKE gebieden naar hem uit? Zoo ja, dan noemt gij immers nóg zonde wat wij gehoorzaamheid noemen? Zeg nu eens: ja of neen, bijvoorbeeld op deze vraag, op d a t e r n i e t s g e f o r c e e r d w o r d e, noch in de kerk, noch in eenige partij of vereniging.

't Is toch zoo eenvoudig, beste menschen. Als de hooge heeren maar nederige knechten willen wezen en dus tot het volk s p r e k e n w a t z e m e e n e n. Als men ons van „f o r c e e r e n" spreekt, dan verklaren we: inderdaad, er wordt hevig geforceerd. Maar n i e t w i j w i l l e n d e k e r k e l i j k e o p l o s - sing forceeren op den rug der A.R. Partij, maar som- migen willen de oplossing der moeilijkheden van de A.R. Partij forceeren m e t d e n r u g n a a r d e n a a k t e f e i t e n i n k e r k e n k o n i n k r i j k G o d s.

En als men soms denkt, dat het element van „for- ceeren" gelegen is in de woorden: o p k o r t e n t e r m i j n", zie de Amersfoortsche conclusies, dan antwoorden wij: aan den éénen kant beduidt dit een weigering, om op sleeptouw genomen te worden; aan den anderen kant beteekent „kort" iets anders dan „te kort". De vraag, wat „korte" dan wel „lange" termijn moet heten, hangt samen met de andere vraag: w a t v o o r k w e s t i e i s a a n d e o r d e?

K. S.

OPVOEDING EN LONDERWUS

DE ACHTERGROND VAN EEN RADICALE ONDERWIJSVERNIEUWING. VI.

Gemeenschapsleven.

Hier raken we nu een der kernpunten van 't opvoedingsysteem van Kees Boeke. De Werkplaats zouden we in zekeren zin een gemeenschapschool kunnen noemen. De problemen van de samenleving hebben steeds de intense belangstelling gehad van Boeke.

Tal van jaren heeft hij medegewerkt in verschillen- de bewegingen, waar die problemen werden bestu- deerd. („Society of Friends", de „Fellowship of Re- conciliation", de „Broederschap in Christus", de „Ge- meenschaps-Leiding Bilthoven", de „Beweging voor een Christelijke Internationale".)

In 1936 werd te Utrecht onder voorzitterschap van Boeke een intern. paedagogische conferentie gehou- den waar gesproken werd over: „Leren samenleven".

De Werkplaats te Bilthoven had van meetaf aan de tendenz dienstbaar te zijn aan den opbouw van een nieuwe samenleving. „Met volwassen menschen opge- groeid en gevormd in de oude maatschappij", kan niet zoo maar een nieuwe samenleving worden opgebouwd, „maar het is nodig met de kinderen te beginnen".⁶¹⁾

De kinderen moeten daarom opgroeien in een zich- zelf ordenende gemeenschap, de grondslag voor een nieuwe betere samenleving.

Aan gemeenschapsordening hecht Boeke groote waarde. Er moet bewust naar gestreefd worden de kunst van gemeenschappelijk leven en werken te lee- ren. „De mensheid dreigt te gronde te gaan doordat zij deze kunst niet verstaat". „De kinderen moeten leren: verantwoordelijkheid op zich nemen, initiatief nemen, leiding geven, zodat zij worden voorbereid voor bewust meeleven in het grotere verband".⁶²⁾

Met het oog op het gemeenschapsleven omschrijft Kees Boeke het opvoedingsdoel ook nader als: „De vrije ontplooiing van de enkeling tot innerlijk gebon- den lid van de gemeenschap".⁶³⁾

Enkele uitspraken uit het Referaat „Vernieuwde leiding" etc. (1945) omtrent dit punt luiden:

„Het werkelijke probleem is orde scheppen in het gemeenschapsleven van de groep, waarvan hij zelf deel uit maakt, door het kweken van een nieuwe geest en daarop gebaseerd het maken van regels waaraan hij zelf moet gehoorzamen".

„De mens zal zich bewust zijn van zijn plaats als individu in het grote geheel der mensheid".

„De nieuwe mens moet zich bewust zijn van zijn taak ten opzichte van de mensheid, hij moet leren samenleven met zijn medemens".

„Hij moet wedergeboren worden van een wezen dat arbeid, produceert, leeft voor eigen belang tot een dat zich geeft aan het geheel, zoals een cel zich geeft aan het lichaam waarvan hij deel is". „Dat zich stel- len in dienst van het geheel, deze gebondenheid is ware vrijheid". „Wij moeten de kinderen doen zien, dat het leven ons een taak geeft in dienst van de ge- meenschap".

Individu en gemeenschap.

Op het eerste hooren doen deze klanken sympathiek aan. Doch het uitgangspunt is verkeerd. Evenals bij de beschouwing over den mensch, zien we bij de op- vatting van de menselijke samenleving de verkeerd- de lijn van het Schriftafvallig denken.

Wij hooren hier spreken van den mensch als indi- vidu en als lid van de gemeenschap.

Deze probleemstelling is te verwerpen.

Zij is hier opgekomen uit een individualistische grondinstelling. Het individu en de gemeenschap komen in de werkelijkheid nooit voor.

De mensch fungeert in de verschillende levensver- banden van de tijdelijke menscheijke samenleving: gezin, kerk, staat, bedrijf, wetenschap, school, enz., die ieder een eigen typische geaardheid hebben, een eigen innerlijke structuur, de „sovereiniteit in eigen kring".

Maar we mogen die rijke gevariëerdheid van samen- levingsverbanden en maatschapsverhoudingen niet nivelleren tot de gemeenschap. Dan negeert men Gods scheppingsorde.

We kunnen ook de plaats van ieder mensch afzon- derlijk in elk dier levensverbanden niet typeeren met de verhouding: cel in het lichaam.

Immers de mensch fungeert in een tijdelijk samen- levingsverband, maar wordt daarin niet afgesloten als een deel van het geheel. „De persoonlijkheid van den mensch gaat alle tijdelijke dingen en samenlevings- verbanden te boven".⁶⁴⁾

Daarom is het ook onjuist te spreken van: „het leven geeft ons een taak in dienst van de gemeen- schap".

God geeft ons ieder een taak in zijn dienst ten bate van onze medemenschen in de verschillende levens- verbanden.

61) Idem bl. 18.

62) Idem bl. 61, 62.

63) Idem bl. 45.

64) Dooyeweerd, Wijsbeg. der Wetsidee III, bl. 151.

Wij hebben dus in de eerste plaats te rekenen met Gods scheppingsorde, met zijn ordinantiën in al die verschillende menscheijke samenlevingsverbanden.

Van fundamentele betekenis is daarbij de gezags- structuur. Kees Boeke rekent daar niet mee en wil een samenleving zonder gezagsverhouding.

Opvoeding zonder gezag.

Kees Boeke wil bealst van geen autoriteit weten van den eenen mensch over den anderen; n.l. wat hij dan noemt mechanische autoriteit. Bavinek duidt dit aan met juridisch (ambtelijk) gezag. Wel moet er volgens hem zijn respect van den eenen mensch voor den anderen, zelfs „a kind of deep respect which we owe to human personality". Maar geen dwingend ge- zag. „For neither man nor child should govern or be governed". Noch de man noch het kind behoort te regeren of geregeerd te worden. Er is volgens hem een instinctieven afkeer in den mensch om gezag te aan- vaarden over zijn medemenschen. Hij wijst op 't voor- beeld van Saul, die zich verstopte achter de vaten na zijn koningskeuze. Iets teers sterft er dan in den mensch. Soms vervalt hij in erge gevallen tot de kwaal „authoritis".⁶⁵⁾

Kees Boeke meent, dat het de leer van Jezus is, „dat het dragen van dwingende autoriteit uitgeslo- ten is".⁶⁶⁾

En wat de school betreft is zijn meening:

„De kinderen moeten niet braaf en gedwee in ban- ken zittend gedrid worden door boven hen staande meesters. Zij moeten zich in Kindergemeenschappen vrij kunnen ontwikkelen, geleid door ouderen, die hen als kameraden ter zijde staan".⁶⁷⁾

„Leren gehoorzamen, zoals het kind thans doet op school, vindt hij gevaarlijk, want juist daardoor wordt de massa zo'n gemakkelijke prooi voor de om zich heen grijpende macht van de dictator".⁶⁸⁾

't Kind moet gehoorzamen, zeker, maar aan het i n n e r l i j k bevel. „We must obey, indeed, but we all of us must obey the inner command".⁶⁹⁾

Fatale consequentie van de innerlijkheidsreligie die alle „uitwendig" gezag verwerpt en alleen overhoudt de autoriteit van het z.g. inwendige woord of inner- lijke licht.

Hier valt te constateeren wat Bavinek noemt in zijn Paed. Beginselen: „de revolutionaire miskenning van de heilige ordening Gods". Want de gezagsver- houding is fundamenteel in onze menscheijke samen- leving. Gods Woord leert dat duidelijk. Het 5e gebod. Efeze 6: 1, 6. Rom. 13: 1—7. 1 Petr. 2: 13, 18 enz.

En de Heere Jezus, wiens leer Kees Boeke meent te kennen, was als Kind zijn ouders onderdanig. Hij is gehoorzaam geweest tot den dood des kruises (Fil. 2: 8). Hij heeft gehoorzaamheid geleerd uit hetgeen Hij heeft geleden (Hebr. 5: 8).

En wat de gezagsverhouding in de school betreft, die is niet beter te typeeren dan met Bavinek's woord: „Maar de verhoudingen, die in het schoolleven be- staan, vloeien uit den aard van dat schoolleven zelf voort en bewijzen zich daardoor te rusten op een in het leven zelf ingeschapen en door Zijn Woord ver- duidelijkte ordinantie Gods".

„Zuiver ingedacht en bij het licht van dat Woord bezien, brengen zij dus, van nature voor den onder- wijzer gezag en voor het kind gehoorzaamheid mede. Autoriteit en pfeit zijn de zuilen waarop het huis- gezin en het schoolleven en alle in het 5e gebod der wet geregelde verhoudingen der menschenwereld rus- ten".⁷⁰⁾

En prof. Dooyeweerd zegt over het schoolverband: „De school is een w e z e n l i j k verband met ge- zags- en ondergeschiktheidsverhoudingen. Kinderpsy- chologisch bezien is het niet houdbaar een werkge- meenschap in bloote kameradschap op te bouwen. Daar in het gevoelsleven van het kind een sterk auto- riteitsgevoel aanwezig is, dat slechts tijdelijk — ge- durende de puberteit — door het streven naar zelf- handhaving kan worden overheerscht (volstrekt niet bij alle kinderen overigens)".

Samenleving zonder gezag.

Hoe denkt Kees Boeke zich dan een samenleving in zonder gezagsverhouding?

„Wel", zegt hij, „wij moeten komen tot een werk- wijze in overeenstemming met de natuur. Ik was al- tijd zeer getroffen door de samenwerking van de cel- len in een levend organisme; elke cel doet zijn werk, wij merken niet, dat de ene cel de andere commandeert; alle nemen zij, schijnt het wel, hun bevelen instinctief vanuit een ongenien Centrum en dan functionneert alles rustig, ordelijk, met precisie en met onbegrijpe- lijk vernuft. Zo'n samenwerking heeft mij al jaren als het ideaal voor ogen gestaan".⁷¹⁾

Hier zien we weer de typische nivellering van de levenssterreinen door God geschapen. Bij de cellen heb- ben we te doen met het organisch leven. De cel, als organische subjectseenheid fungeert in een levend organisme naar de wetten, die God voor het organisch leven gegeven heeft.

65) The children's workshop, bl. 10, 11.

66) Kindergemeenschap, bl. 257.

67) Kees Boeke, Redelijke ordening van de mensenge- meenschap, bl. 40.

68) Redelijke Ordening, bl. 8.

69) The children's workshop, bl. 11.

70) Bavinek, Paed. Beginselen, 3e druk, bl. 126.

71) Kindergemeenschap, bl. 18.